

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1997 m. balandžio mėn. 5 d. / April 5, 1997

Nr. 66(14)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kitoniškumo ilgesys

Šiaip ar taip ilginės kitoniškumo, nors savo buitimi, kaip dera, esame patogiai prisiderinę prie visų.

Ši mintis kai kada neduoda man ramybės. Skatina pamąstyti. Jau seniai važinėju metropolio greitkeliais, neturėdamas laiko susikaupimui. Jau seniai vaikšcioju per dūmų išmūdytą šaligatvį tarp tų pačių skirtingų namų fasadų, sustoju ant tų pačių kampų, laukiu tų pačių šviesoforų žalių malonės, o spustelėjęs stulpą mygtuką — to paties sidabrinio „walk“ — žmogelio. Sparčiai žirkliuoju skersai, vis žvilgčiodamas į grėsmingai urzgiančius automobilių snukius, ne sykį prasikišusius ir baisiai nekantrius.

Taip — jau seniai tai darau, sąžiningai užsiimdamasėjimo mankšta. Tame pačiame mieste ilgai gyvenant, kartojama eiga tampa nereikšminga. Beveidė. Tas pats ir tas pats. O būtų ne tas pats, jei bent kartą galėčiau rimtai susitelkti savy, tyliai ar garsiai tarti aplinkai: leiskite, brangūs kaimynai, bičiuliai, draugai, pažįstami ir giminačiai, visi, visi, leiskite man būti savimi. Štai dabar sėdžiu ar stoviu iškritęs iš jūsų sterblių. Bent įsivaizduoju, kad taip. Toks niekam nereikalingas, lyg nepripūstas krepsinio kamuolys. Leisk man, saulėtas metropolio, šiek tiek atitokti. Pasilaikyk kurį laiką visus greitelius, nužymėtas skaitais 10, 5, 405, 605, 134 ir t.t. Pasilaikyk sau gatves, avenidas, bulvarus, perėjas, vitrinas ir šiuokliadėžių alėjas. Esi gausiai pertekęs visko: ir gėrio, ir niekalo, ir džiaugsmo, ir kančios. Dieną ir naktį neišsiversti be to mistiško žirsesio, be atsitiktinio riksmo, be nervus perveriančio automobilio „honk“, be žviegančių policijos ar gaisrininkų sirenų. Be kulų. Ne! Gyvastingas mieste, be viso to negali išsiversti. Tavoji prigimtis — aprėpti, praryti, virškinti tai, kas įeina į tavo nasrų teritoriją. Ir garsus, ir nesanciją tylą: gyvybės kraujas visad srovena.

Be ar aš, šiuos sakinius dabar rašantis, kaip biologinė ir sociologinė būtybė, ar aš galiu retkarčiais kitoniškai mąstyti nei kiti miestiečiai? Šis prievaismis „kitoniškai“, kaip sakiau, neduoda man ramybės.

Skamba samonės ertmė net ir bespoksant į Ramųjį vandenyną. Ir tylioje bibliotekoje. Ir parduotuvėje, žiūrint į egzotiškų daržovių gausą. Visų situacijų neminėsiu. Ir kam... Tik pridursiu, jog kitoniškumo trauka nei kiek nepasens, kaip ir motinos viltis net ir suaugusių vaikų ateičiai. Ji linki jiems kažko. Linki ne tik deramai protauti ir elgtis, bet ir būti šiek tiek kitoniškiems. Prieveiksmis veda prie būdvardžio, o būdvardis prie abstraktaus vardazodžio. Kitoniškai, kitoniškas, kitoniškumas. Tai jau gramatika. Ir gerai: pojūtis jai yra naudingas.

Nenoriu šioje vietoje griebtis jau klisė tapusio Descartes posakio „Cogito ergo sum“. Manoji padėtis yra skirtinga. Descartes buvo filosofijos generolas, o aš tik pilkas didmiesčio eilinis. Ne filosofija man rūpi. Toli gražu. Man rūpi kaip nors sugalvoti nuostatą, gal geriau pasakius, būdą gyventi mieste, lyg turėčiau sparnus, o ne įpročių kojas. Elgtis pagal kitų pasiūlytą formulę nedera, nes tai jau būtų ne kitoniškai, bet epigoniškai. Tai būtų kopija, imitacija. Aš suprantu, kartais gera kopija ar reprodukcija, anot vieno garsaus tenoro, yra kur kas vertingesnė už, atsiprašant, š... — na originalą. Gerai pasakyta. Kodėl ne, galima sekti kitais. Bet...

Taigi tas nūdienų skeptikų mėgiamas „bet“ verčia daug kuo abejoti. Pavyzdžiui, pasaulyje yra pakankamai didelių išminčių ir rašytojų, kurie savo raštuose moko, kaip reikia gyventi. Bet ar jų įtaka pakėlė bendrą žmonijos etikos lygį? Abejoju, be to, jais sekant nelieka tavo paties iniciatyvų. Matote, su kokia hamletiška dilema susiduriame, ilgėdamies kitoniškumo — tampame įdirzusiis skeptikais.

Nesu išimtis. Jokių būdu ne. Esu tikras, ir jūs visa tai savaip išgyvenate. Visi gi esame žmonės, kuriems lemta ne sykį susimąstius smerkti dienų dienas slegiantį vienodumą. Kiek kartų atidžiau pažvelgęs į jūsų akis, matau liudną neišsildymo žvilgesį.

Be ar dėl to verta per daug sielotis? Turbūt manote, jog atsakysiu neigiamai. O ne! Atsakau teigiamai: verta! Ir dar kaip! Verta ilgetis kitoniškumo.

Kauno operos primadona — Sabina Martinaitytė

Siemet Čikagos Lietuvių opera su svečių solistų ir kitų talkininkų iš Kauno Muzikinio teatro pagalba stato vokiečių kompozatoriaus Friedrich von Flotow (1812-1883) operą „Marta“. Spektaklis vyks kitą sekmadienį, balandžio 13 dieną 3 val. p.p. Morton Aukštesniosios mokyklos auditorijoje, 2423 South Austin Boulevard, Cicero, Illinois.

Seniai užaugo medžiai Baršausko gatvėje. Tada, prieš 20 metų, važinėdavom rudenėjantiais keliais į Kauno Juozo Gruodžio aukštesniąją muzikos mokyklą, susitikdavome auditorijose. Kalbant ir bendraujant, ir akis žvelgdavo nepaprastai rūsiai, dėmesinga mergaitė. Tvarkinga ir kiek atsisakydusi nuo aplinkinio pasaulio, susitelkusi į save ir studijas. Vėliau keliai išsiskyrė. O dar po dešimties — jos pavardė suskambo teatrinėje Kauno padangėje. Į Muzikinį teatrą atėjo tikrai neeilinė menininkė — Sabina Martinaitytė. O su ja nuolat buvo tariama, rašoma ir koncertmeisterės Audronės Eitmanavičiūtės pavardė.

Ir dabar, kai dainininkė švencia darbo teatre dešimtmetį, per kurį suvaidinta dešimt ryškių vaidmenų (o tuo ne kiekvienas galėtų pasigirti), mes, tarsi lengvai pasislėpdamos, užsukame į Sabinos namus K. Baršausko gatvėje ir punktyriškai mėginame pasakoti, kas buvo tą tarpsnį iškilų, kas nereikšminga. Artimiausias Sabinos žmogus — Audronė nuskuba kaisti kavos. Pasiprašau „nereikalingos“ audido kasetės pokalbio įrašui. „O, čia jų pilna! — šypsosi Sabina, — imk šitą, studentų darbinę“. Įrašas iš užsiėmimo ar egzaminų. Prieš atiduodama kasetę ji mano rankas, Sabina nutaria dar kartą paklausti savo studentų dainavimo. Iš virtuvės ateina Audronė. „Girdi? — kraipo galvą Sabina. — Na, matai?“ „Aha“, — Audronė net prisėda. O aš klausau ir nieko negirdžiu. Nesuprantu, kas gi jas taip sujaudino. Iš magnetofono lygiai liejasi arija. „Imk, — atkiša kasetę Sabina, — nieko neapakeisi!“

Jos ką tik po repetacijos. Grįžo į namus, kur kiekvienas žmogus persiauna į šlepetes ir kiek atsipalaiduoja...

— O čia kas? — rodau į nuotrauką knygų lentynoje. „Monteserrat Caballe...“ — juokiasi Martinaitytė. Greta pastatytas rėmelis su pačios Sabinos sceninė nuotrauka. Stulbinantis

Stengtis susikaupti ir mąstyti apie tai. Tegul dieviškoji formulė būna ir nesurasta, tegul ore sklindo jos įvairios galiomybės... Svarbiausia, kad ši išganinga nuostata vis tiek kažkur yra. Mes tai žinojome ir dabar žinome. Todėl jos ilginės. Ir, žaisdami ore, jos ieškome. Sparnų, sparnų ieškome.

Pranas Visvydas

bruozų, laikysenos panašumas...

Pašnekovės prisimena praėjusio pavasario gastroles Čikagoje. „Pirmą (gal ne paskutinį?) kartą dainavau su Virgilijum Noreika... Buvom labai šiltai sutikti. Ovacijos — ir po K. V. Banaicio operos „Juratė ir Kasytis“, ir po koncerto... O koki pasisekimą turėjo mūsų baleto trupė!“ — džiaugiasi Sabina. Vyniojam ilgą prisiminimų kamuolį.

„Štai Martinaitytė, kai jai buvo penkiolika. Nepakeliamas nuobodulys vidurinėje mokykloje... Ji, niekad ir niekur nešimokiusi muzikos, ryžtasi stoti į Kauno Juozo Gruodžio aukštesniąją muzikos mokyklą, solinio dainavimo klasę. „Kažka ji tikrai turi, bet tegul ateina, kai baigs vidurinę“. Griežtas sprendimas neatbaido. Trejus metus ji dainuoja chore, įvairiuose ansambliuose. Vėl stojamieji. Boso rakto gaidų Sabina tada dar nepažinojo...

Kazkodėl apie metus, praleistus Aukštesniosioje muzikos mokykloje, mums ne vienai nesinori daug šnekėti... „Sabina jau tada „krūvinai“ dirbo“ — sako Audronė. Prieš akis — nesekmingas bandymas įstoti į Vilniaus Konservatoriją. Tačiau ji per daug atkakli, kad pasiduotų, tad kitais metais mėgina dar kartą. Škart — sėkmė, kuri neaptemdo proto. Jauna solistė patenka į sergancio, senyvo ir konservatyvoko dėstytojo globą. „Nežinojau, ką daryt, ar besimokyti apskritai... Nutariau laukti, ko nors tikėtis“. To „ko nors“ sulaukė. Po kelerių metų. (O, kaip teisingai buvo pasielgta, kad nepaskubėta pasprukti!)

Škart Sabina patenka pas vieną žymiausių solinio dainavimo pedagogų — profesorę Vladą Mikštaitę. Prasideda nauja era busimosios solistės gyvenime. Su Vlados Mikštaitės vardu Sabina ir Audronė sieja visas savo sekmes, nes pirmiausia ši dėstytoja „nulipdė“ iš Martinaitytės dainininkę, vėliau dainuosiančią Tatjanos, Violetos, Gildos, Madama Butterfly, M. Margaritos, Juratės ir kitas partijas. Taip pat dainuos šimto autorinių koncertų, ir dieviškai liesis 20-ies kompozitorių sukurtose „Ave, Maria“. Butent, Vlada Mikštaitė ryžosi tokiam darbui, kurio, pasak Sabinos, konservatorijoje nebūtų ėmėsi nė vienas dėstytojas. „Visi mano mokslai“ — kategoriškai teigia Martinaitytė, „buvo niekai iki tol, kol aš nepatekau į Mikštaitės klasę. Tiesiog ankščiau nesugebėjau mokytis ir priimti to, kas siūloma. Supratau, kad nemoku perskaityti gaidų teksto, kad turį jį, muzikinį tekstą, sugebėti sąžiningai „išgraužti“. Akompaniatorė Audronė Eitmanavičiūtė rėžia ugningą kalbą apie „papugų principą“, kaip puikiai kiti mokosi tik iš įrašų. Vlada Mikštaitė Sabinos darbo įgūdžius pirma turėjo sugriauti, o paskui įdiegti naujus. „Dabar mes Muzikos akademijoje apie tokius, kokia buvau aš, sakom — beviltiškas,

Sabina Martinaitytė — Leonora Ludwig van Beethoven'o operoje „Fidelio“ Kauno Muzikiniame teatre 1994 metais.

jau susiformavęs, kam jam dar mokytis...“

Jau vėliau, kai 1989 metais Sabina Martinaitytė tapo tarptautinio vokalistų konkurso Kišiniove I premijos laureate, Eduardas Kaniava ir profesorius Vaclovas Daunoras, būvę jūry komisijos nariais, nutarė: „Vlada Mikštaitė padarė stebuklą“. Žmogus pakilo „iš griuvėsių“, per tokį trumpą laiką ne tik „prisikėlė“, bet ir tapo žvaigžde. Tais metais vienas po kito sekė dar du konkursai Tallinne ir Rygoje, ir lau-

reatės Martinaitytės vardas patvirtino „stebuklo“ autentiškumą. Kiek visa tai kainavo įtampos ir jėgų, kiek pareikalavo darbo — turbūt nereikia nė kalbėti.

Audronė: Apmaudu neatspindėti savo gyvenamojo laiko. Visas pasaulis dabar dainuoja kitaip. Stengiamės bent eiti šalia.

Sabina: Profesorė Mikštaitė niekada nepriklausė tarybinei vokalo mokyklai. Tai vakarietiškos, italų tradicijos perteikė.

Audronė: Mikštaitė tiesiog prado ieško ir mažiausiam romanse. Šito išmoko ir mus. O Sabina iš prigimties ne tik skrupulingai pedantiška, bet ir tiesiog nemoka nepabaigti pradeto darbo.

Po mūsų pašnekėsio praėjus kelioms dienoms, paskambinau profesorei Vladi Mikštaitei. „Jūs kokių griuvėsių?“, staciai pasipiktino garsioji pedagogė — „Štoks talentas! Ka jos ten niekus paisto! Sabina buvo viena iš tu nedaugelio mokinių, kurie žino, ko siekia. Įsivaizduojate, kiti juk nežino! Koks didelis laimėjimas buvo jos diplominis darbas — Amelijos arija iš Verdi „Kaukių balius“? Visi, kas klausė, šokinėjo iš nuostabos. Martinaitytė yra nepaprastai talentinga, nes sugeba augti. Dar nestojto, dar kiek gali padaryti! O talentas — ne tik gabumai, tai ir sugebėjimas dirbti iki visiško užsimiršimo. Sabinos atkaklumas stulbinantis. Kaip puikiai ji sudramatino Violetos partiją, kurią dažniausiai dainuoja lengvos „koloratūros“. Žinoma, dramatiškas operoje pareikalauja labai daug sveikatos. Ir dar... Tai laimėjimas, turi tokią koncertmeisterę, tikra sėklė sėseri — Audronę Eitmanavičiūtę. Jos abi daug pasieko ir dar labai daug gali. Vilius turi Sigutę Stonytę, Ireną Milkevičiūtę, Kaunas — dramatinę dainininkę Sabina Martinaitytę.“

Sabina Martinaitytė: „Galima ir numirti scenoje, kai šalia — nuolatos atsidavę, ieškantys, bėkompromisiniai bičiuliai — koncertmeisterė Audronė Eitmanavičiūtė, dirigentas Julius Geniušas, su kuriuo dirbti — tiesiog malonumas. Kūrybiški santykiai sieja ir su teatro meno vadovu Gintu Žiliu, ir su pačiais artimiausiais scenos partneriais. Man visada mieiliausias to vakaro spektaklio

(Nukelta į 4 p.)

Šiame numeryje:

Ar ne visada ilginės kažko kito? • Lietuvių operos spektaklio laukiant: apie viešnią solistę Sabina Martinaitytę • „Margučio“ 65 metų sukakčiai (5) • Kosto Ostrausko pjesių rinkinys • Donato Gailiūno-Olinio eilėraščiai • Ilonos Pėterienės paroda Los Angeles • Įspūdžiai iš Mašanausko ir Lileikio „Requiem“

Sabina Martinaitytė tituliniame vaidmeny Puccini operoje „Madama Butterfly“ su jauniausia spektaklio sudėties nare Austėja Sargailaite.

Leonardo Sargailos nuotrauka

Švenčiame „Margučio“ 65 metų sukaktį (5)

Apie „Pelkių žiburėlį“ — „Margučio“ radijo literatūros valandėlę

DALIA SRUOGAITĖ

(Tęsinys iš praėjusio
šeštadienio)

Aš pati nuo pat mažens „sirgau“ teatru. Tokia mat buvo nuotaka namuose. Dar apie 1949-50 metus, Jurgio Blekaičio teatroinio žydėjimo laikais, per jį susipažinau su daugeliu aktorium, o truputį vėliau, kai talkinau Vytauto Valiuko, Antano Ruko, Algimanto Dikinio pastatymams, jau visi vadindavom vienas kitą vardais. Aktoriai noriai „Pelkių žiburėlyje“ dalyvaavo, matyt, dar iš lagerinių pastatymų (ir visai neblogų) išibėgę, nors visiems fabrikuose dirbantiems pradžioje čia kurtis tikrai buvo nelengva. O mudu su Petru tą pirmą sezoną dar vis nebuvom tikri, ar vertinga darba varom, ar brendam į savi-veiklos dilematizmą.

Gerokai ant kojų mus pastatė aktorius Henrikas Kačinskas, gastroliuodamas 1953 metų pabaigoje Čikagoje. Išdrįsom jo paprašyti, kad ir mūsų programai ką nors įskaitytų. Ponia Vanagaitienė sutiko sumokėti studijai už įrašą (mūsų biudžetui tas buvo visiškai neįmanoma) ir gavome labai puikiai nusiteikusių patį Kačinską! Įskaitė jis mums ištrauką iš Bilio Sruogos „Giesmės apie Gediną“ ir Vaidžanto „Juodžiaus kelmą“. O po įrašo ponia Vanagaitienė visus mus nusivertė į restoraną. Tad tokie neįtikėti įvykiai mus padrasino, o klausytojų atsiliepimai, visai nesigiriant, buvo nepaprastai pas-kinantys.

Nors gyvenome visi lietuviškuose getuose: Bridgeport'e, Brighton Park'e, retas kuris turėjo „ratų“. Mano vyro profesijai automobilis buvo reikalingas, tad didžiausio skoloni-ųjų tokią garsią kalamašką, pavadintą „Henry J“, kurios po kelių metų nebegaminio ir jau niekas tokios dabar nebeprisimena. Petras jau irgi buvo įsigijęs važiuoklę, tad mudviejų tekdamo surinkti daugelį sek-madienio atliekų, ypač vien-gungius, gyvenančius toliau, prie savo darbovietų.

Vienas jų, geras skaitovas, mielas draugas, tik taurelės pa-vergtas, ne visada būdavo pa-tikimas. Vienam sekmadieniui sutarėm su juo gana svarbią va-landėlę, tad, kad jis būtų gerai pailšėjęs, šeštadienio vakarą parsivežiau jį į namus, paruo-šiau jam gultą atskiram kam-bary. Buvau tikra, kad ryte ne-reikės dėl jo jaudintis, kad pro-grama skambės tarsi sviestu patepta. Nagi ryte žiūriu — draugo nebėra... išnyko! Aišku, nujauciau kur: rytais atidary-toje užmiestio kartamėlėje. Teko galvotrukčiai dumti gerą gabalą kelio, nes laikrodis kaip pašėlęs artinosi prie programos pradžios. Radau jį susigėdusį, vaikiškai kaltomis akimis. Vis-kas gerai baigėsi, nes atlekėm į studiją penkias minutes prieš mūsų programos pradžią.

O tas „Henry J“ buvo tikras asilas. Kai tik reikėdavo greičiau paskubėti, vidurkely imda-vo ir sustodavo. Stumk ar trauk, nejudė nei pirmyn, nei atgal. Vienintelis būdas jį pava-ryti — su koku nors gelžgaliu padaužyti motorą, visai nesvar-bu, kur pataikysi. Va, taip ir at-sitiko vėl lokai skubant į stu-diją su aktore Marija Lemešyte. Pliaupė smarkus lietus, pa-tiltėse greitai telkėsi vanduo, o tas asilas vėl užsispyrė. Marija rimtai jaudinasi, ji pedantiškai tvarkinga ir pareiginga, ne-duokdie, pavėluosim. Ką gi, ke-liu motoro dangtį ir įjirtingai dau-zau, nematydama kur, nes lietus bematant užlėpė akis.

„Margučio“ radijo laidos Čikagoje studijoje 1974 metais: „Margučio“ vedėjas Petras Petrutis, „Pelkių žiburėlio“ literatūros valandėlių redaktorė Dalia Sruogaitė ir „Margučio“ inžinierius Audrius Regis.

Nereikėjo nė stebuklo, asilas at-sigavo, suburgė ir mudvi skris-te perskridom visus tvanus.

Artėjant 1954 metų vasarai, nutarėm padaryti kelių mė-nesių pertrauką. Reikėjo ir pa-tiems atsikvėpti, ir rimčiau pa-galvoti apie ateinančią sezoną. Kartą važiuavau į Cicero mies-telį, čia pat prie Čikagos, susi-tikti su Kaziu Gandrimu. Susi-tikdavom garsiojoje „Dundos užeigoje“, nes man į jo viengun-gišką kambarėlį nebuvo patogų belstis. O ta Dundos užeiga buvo garsi, panašiai kaip Kau-no Konrado kavinė „anais lai-kais“. Europietiški kavinių net Čikagoje tada nebuvo, o ką jau kalbėti apie fabrikelius apsu-tus Cicero miestelį. Tad pas Dunda rinkdavosi ten gyvenantys rašto žmonės — Aloyzas Baronas, Česlovas Grincevičius, Adolfas Markelis, Benediktas Babraus-kas ir kiti. Nebūtinai, anot Ka-tišio, lempelė išmesti, bet pa-sizmonėti, papolitikuoti, liežu-viu palaidyti.

Radau Kazį prie staliuko, rimtai kažką bediskutuojantį su nematytu jaunuoliu. Supažin-dino — tai Algimantas Mackus. Nespėjus man net prie jų pri-sėsti, tasai švariai, iki blizgesio nusiskutęs, su tvarkingu kakla-riščiū ir baltuteliais marš-kiniais pilietis, tuoj užpuolė mane: kodėl neduodat Salomė-jos Neries? Janonio? Va, tai tau, pagalvoju — pabandyk pats: tuoj tautiečiai iškuls „Margu-čio“ langus, nuleis mums pa-dangas, ar dar vieni dievai težino, kokių blėdžių pridarys. Žinojau, kad jis irgi prie rašto, jau išleides *Elegijas*, tai žačiau jam: mums tikrai ne pro šalį būtų turėti daugiau paga-lbos. Kviečiu į redaktorių kolek-tyvą. Gerai — sako Algimantas, — sutinku. Labai greit su-tarėm, o Kazys tik man prita-riamai pamerkė, esą nedarau klaidos.

Algimantas apsiėmė sudaryti 1954-55 metų valandėlių planą ir netrukus sukvietėm aktorių susirinkimą mano bute. Pasi-rėdė, jog Algimantas ne tik išrinko autorius, bet kiekvieną jau paskirstė aktoriams. Beveik diktatoriškai. Tai buvo jauno žmogaus neapdairumas, nes tuoj kilo pasipriešinimų bruzde-sys. Mat mudu su Petru pir-miau pasiklausdavom aktorių, ar sutinka parinktą autorių skaityti. O čia — kone įsaky-mas! Padėtį diplomatiškai iš-lygino Petras ir nurimė aktoriai patys pasirinko sau artimes-

nus tekstus. Tada ir Algimantas suprato, kokie jautrus žmogė-nai yra aktoriai, kad su jais rei-kia ypač „delikaciai“ elgtis...

Aš iki šios dienos taip ir ne-išsiaiškinau, iš kur Algimantas visus juos pažinojo, nes nebu-vau jo mačiusi tarp vaidintojų besimašiančio. Gal Kazys jam pasufleravo?

Atrodo, gerosios laumės man pakūždėjo pasikviesti Algiman-tą, nes Petro šeima, sulaukusi dvynukų, labiau pririšo jį prie namų ir jam jau sunku darėsi rūpintis „Pelkių žiburėliu“.

Su Algimantu gerai sutarėm, tuoj pat tapome visam laikui draugai. Mačiau, kad jis labai gabus, lakios plunksnos, neblo-gai literatūroje nusimano, ir mūsų skoniai sutiko. Progra-mas rengti puolė visu smarku-mu, su dideliu entuziazmu. Pa-sidalydavom, kaip ir anksčiau su Petru, įvadinio žodžių rašymu ir skaitymu. Iš pradžių Algimantas bandė analizuoti kūrinius, reikšti savo nuomonę. Tos apybraižos atimdavo kelias minutes iš aktorių ir jie niur-ztėjo, kad nespėsia viso teksto meniškai perteikti, o šiaip pa-skaityti gali ir patys redaktoriai. Be to, jau nuo „Pelkių žiburėlio“ pradžios siekėme tik pritraukti klausytojus prie lie-tuviškos knygos, be jokių filo-sofavių. Išvadas tegu jie patys pasidaro. Algimantas reikalą suprato, tačiau kartkartėmis ne-iškęsdavo, imdavo ir įpindavo savų minčių. Žinoma, toks jo

įvadinis žodis buvo spalvinges-nis, tačiau galima buvo pajusti, kurį autorių jis mėgsta, kitą net garbina, o trečiam nedaug svar-bos tesuteikia. Tikiuosi, kad klausytojai to nepastebėjo.

Vis dar buvo striuka knygų. Įvadamams naudojomes Prano Naujokačio veikalą, o man margutininkai gimtadienio pro-ga padovanojo „Prano Skar-džiaus *Lietuvių kalbos vadovą*, išleistą *Lietuvių Tremtinių Bendruomenės* 1950 metais Muenchen'e, Vokietijoje. Jau galėjom pasitikrinti kirčiavimą, o bostoniškes *Lietuvių enciklo-pedijos* pirmasis tomas pasirodė 1953 metais, tad su A raide ne-daug kuo galėjom pasinaudoti.

Staiga sužinojom, kad Či-kagos komunistų „Mildos“ klu-bo rūšyje yra atėję knygų iš Lie-tuvos. Tada ir prasidėjo mūsų savaitinės kelionės į „Mildą“. Pirkom jas pundaais; nors pinigų, ir kojineis neturėjom, bet kny-goms negalėjom. O jos buvo pi-gios ir jų tikrai daug. Žinoma, pradžioje ten duris praverti buvo lyg ir neįjauk, bet kai pamatėm tuos betuopiojancius su placiom šypsenom senukus, su kuriais atsiviekindami aiškiai ištar-davom „Su Dievu“, jie mums ly-giai taip pat „Su Dievu“ atsaky-davo, pasidarydavo linksma to-kius raudonuosius pažinus.

Visą karštą vasarėlę buvom įnikę į lietuviškas knygas. 1954-55-ųjų metų sezonui bu-vom labiau pasiruošę, jau „ap-siėmėme“. Pradėjom galvoti apie

dramų ištraukas. Reikėjo jau ne vieno ar dviejų skaitovų, be to, turėjom organizuoti repetici-jas. Kažkaip sekėsi. Aišku, buvo nemažai klaidų, ypač kad unijai priklausantieji studijoje netu-rėjom teisės repetuoti ir išmė-ginti mikrofoną. Vis dėlto, susi-šnibždėję su Casey ir inžinie-riumi, retkarčiais įsprukdavom be Vanagaitienės žinios į laisvą studiją. Gerieji amerikiečiai draugai neišdavė mūsų nei „Margučiu“, nei stoties vyres-nybei. Darėm ištraukas iš dar scenos neišvydusių veikalų — Antano Škėmos „Vieno ir kitų“, Kazio Binkio „Generalinės repe-ticijos“, Algirdo Landsbergio „Vejo gluosniuose“, Kosto Os-trausko „Kanarėlės“ ir kitų.

Kartą sumanėm su Antanu Ruku, kad jau būtų laikas ir Al-gimanto poeziją klausytojams atskleisti. Nieko jam nesakę, norėjom padaryti staigmeną. Tik kaip jį nuvilioti nuo studijos? Tai čia ir kilo galvosukis, nes kiekvieną sekmadienį studij-oj būdavom su Algimantu, nes-varbu, kuris iš mūsų vadovauja valandėlei. O dabar, kaip tyčia, prisipyręs manęs klausinėjo, ką aš leisiu tą sekmadienį. Išsisukinėdama tik burbtelėjau, kad Rūkas jau kažką parengs. Užkūrėm kelis šviesiečius, esą Algimantas tuo metu labai rei-kalingas svarbiame posėdy... Triukas pavyko, atrodo, Algi-mantas buvo patenkintas, nors nerimtai priekaištavo, kad esam geri sukčiai.

Tuo metu daugelis šviesiečių buvo įsitraukę į teatrinis pat-statymus kaip talkininkai. Nak-timis, dažniausiai dailininko, taip pat ir aktorius Algirdo Kurausko diriguojami, kokiame nors garaže tapėm dekoraciją, statėm ją scenoj. Gerai atsime-nu dabar žymų patologą dr. Joną Valaitį, vis skubinantį mus: na, greitučiai, greitučiai, viskas bus geručiai...

Man dažniausiai tekdamo būti spektaklio „muzikantu“, t.y. pa-tefonu iš plokštelių groti jiems muzikinę palydą. Juk tada kasečių nebuvo, savo orkestro neturėjom, samdyti nieko ne-galėjom, už visą triušą ne tik ne-cento negaudavome, bet dažnai ir savo pridėdavom. Panašiai buvo ir „Pelkių žiburėlyje“ — visi dirbom be jokio atlyginimo, o tasai atlyginimas niekam nė į galvą neateidavo. Truputį rėmė „Šviesos“ skyriai — Čikagos ir New York'o — plokštelėms nu-pirkti ar kokiam svarbiam įrašui studijoj padaryti. Šviesiečiai šiek tiek uždirbdavo iš Naujųjų metų renginių ir koncertų, tačiau tai buvo tik trupiniai.

Algimantas labai greitai įsi-jungė į teatrinį būrį, pradėjo net spektaklių recenzijas rašyti, tačiau „Pelkių žiburėlio“ ne-apleido.

Kartą Bronius Dirmekis, *Margučio* žurnalo redaktorius, manęs paklausė, ar aš neži-

„Margučio“ radijo programos Čikagoje darbuotojai: advokatas Antanas Lapinskas (kairėje) ir Pranas Gudas (dešinėje).

„Margučio“ nuosavos studijos Čikagoje atidarymo dieną: (iš kairės) Leo-nas Narbutis, Petras Petrutis, Švitrius Gotceitas, Eglė Vilutienė ir Romas Sakadolskis.

nanti kokio gabaus žmogaus, sugebancio prie žurnalo redaga-vimo prisidėti. Ne tiek amžius, kiek nesveikata, atrodo, vertė jį ieškoti talkininko. Be jokių abe-jonių pristaciau jam Algimantą.

Redaktorių šiek tiek nusigan-do: atrodo dar labai jaunas, kažin ar sugebės? Sakau — pa-bandykit. Jis nuolatinio darbo neturi, užteks jam laiko ir žurnale bendradarbiauti.

Greit Algimantas jau sėdėjo *Margučio* raštinėje ir paleng-vele keitė žurnalo pobūdį. Įvedė „Pelkių žiburėlio“ skyrelį, ku-riame spausdino ateinančio mėnesio programą. 1961 me-tais, mirus Broniui Dirmekiiui, Algimantas turėjo atsisiesti į tikrojo redaktoriaus kėslą. La-bai greitai *Margutis* jau nebe-buvo margas velykinis margu-tis, bet išaugo į rimtą kultūros žurnalą. Vargšė ponia Vanagai-tienė — naujieji ateiviai griovė Antano Vanagačio radijo for-matą, o dabar sudaužė ir tą ve-lykai. Nepatiko ir „senovės lie-tuviams“ ta ryški permaina, vėl „grinorių“ sugalvota. Tačiau naujai atvykusi inteligentija džiaugėsi žurnalo pertvarkymu ir jame spausdinamais straips-niais. Deja, atkrito daug senųjų rėmėjų, žurnalas finansškai neišsilaikė ir Algimantas 1964 metais atsiviekindamas su skaity-to-jais, nenujaušdamas, kad tų metų pabaigoje jau visi su juo atsiviekins laidotuvių ko-plyčioje.

Antrajam mūsų sezonui pasi-baigus, turėjau dvejiems me-tams su šeima išsikelti į Texas valstiją. Algimantas sunerimo — jau baigėsi mūsų autorių ištekliai, o kartoti labiau pavy-kusių programų, nors klausyto-jai jau spaudė pageidavo, jis nesutiko. Sumanėm tuos dvejus metus jam palengvinti, įves-dami muzikines ir vaikų va-landėles. Apie lietuvių kom-pozitorių valandėlėms vadovauti sutiko muzikė Giedra Gudauskienė, o aš pažadėjau siuntinėti parengtus tekstus jaunimui. Mano vaikai jau buvo gavę iš Lietuvos draugų vai-kiškų knygelių, tai, maniau, medžiagos nepritruks. Atsirado ir naujų talkininkų — Salomėja Valiukienė, Rita Šimanskytė (vėliau Kavoliene), Gintara Na-rienė ir Dalia Juknevičiūtė.

Prasidėjo kone kasdieninis susirašinėjimas su Algimantu. Tarėmės laisvais, iš pradžių kurybingai entuziastingais, o antrąjais metais Algimantas pavargo. Pradėjo skųstis, kad viskas jam nusibodo, kad gal

jau laikas kromelį uždaryti. Tuo tarpu gaudavom vis daugiau ir daugiau malonių laiškų iš klausytojų, net ir iš pačių autorių. Negi pačiame išibėgėjime užsi-čiaupsim?

Jutau, kad Algimantui pro-gramų organizavimas jau įky-rėjo, o po kelių metų tikrai paaiškėjo, kad administrato-rius pareigų jis nemėgo, me-ninė kūryba buvo jam daug daugiau prie širdies.

Ir štai ateina iki padangių plasniojantis Algimanto laiškas, daro „Pelkių žiburėlio“ progra-mų plokšteles! Savo namuose įrengęs studiją, visas sienas ap-karstęs medžiagomis, kad gar-sas neišsisklaidytų. Susitaręs su specialistu Paulium Jasiuko-niu, pagamino bene dešimt plokštelių, po keletą egzempli-rių, kone visų antrųjų ir tre-čiųjų metų programas! Gaila, tų plokštelių, nors ir meistro da-rytų, po keleto metų garsas nu-bluko, o dabar jos liko tik mu-zyjiniai eksponatai. Nežinau, kodėl jie nesinaudojo juos-telėmis, nes laikas parodė, jog jos daug patvaresnės ir gerai prižiūrimos ilgakiai išsilaiko.

Tai taip su nuovargiais ir džiaugsmiais Algimantas ištem-pė tuos dvejus metus ir, mano nuostabai, jau planavo kitą įdomybę: įvesti baltiečių lite-ratūrą. Susisieks su Čikagos latvių baltologų kuopos pirmi-ninku A. Kalnīnš, kuris pa-rūpino latvių rašytojų naujausią literatūrą. Ją lietuvių kal-bon išvertė apsiėmė Lionė Su-tema (Zina Katiliškienė) ir Henrikas Nagys. Su estais susi-siekė New York'o „Šviesos“ sky-rius, kurio paprašyta Washing-ton'e gyvenanti estų rašytoja Mall Jurma išrūpino estų auto-rių leidimus jų kūriniams naudo-tis bei pati rašė „Pelkių žibu-rėliui“ įvadu apie autorius. Pa-grindiniai iš estų kalbos ver-tėjai buvo Alina Pajaujytė-Staknienė ir Julius Jacyna. Lat-vių ir estų literatūra pasirodė įdomi, šviežia, skirtinga nuo mūsų.

Tai gi penktąjį sezoną pra-dėjom su baltiečiais. Gavom vieną labai įdomų estų rašyto-ją August Molk tekstą keturiems vyrams, skęstantiems jūroj. Aišku, reikėjo ir jūros, ir vėjų efektų. Ir vėl — unijai nepri-klausėm, patys pliuskenti du-beny vandenį ir pūsti vėją stu-dijoj negalėjom. Reikėjo viską vėl iš garsų efektų plokštelių komponuoti. O čia tai mudu su

(Nukelta į 3 psl.)

Su nauja „Margučio“ vadovybe 1965 metais Čikagoje susitinka lietuviškos spaudos žurnalistas ir kiti talkininkai: (prie stalo) Valdas Adamkus ir Henrikas Zemelis, (dešinėje) sėdi Vladas Būtenas, Jurgis Janušaitis, Pranas Gu-das, Albinas Valentinas ir kiti.

Vaclovo Noreikos nuotrauka

Dramaturgo išdaigos

VYTAUTAS
GIRDŽIAUSKAS

* Kostas Ostrauskas, KALIAUSĖS MIRTIS. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996.

Ši knyga turėtų užtaupyti burnas verksniams, kurie nuolat aimanoja, kad mes neturime modernios, šiuolaikiškos dramaturgijos, kad esame atsilikę, lėti tingių valstiečių tauta, vos spėjanti išskirti paskutinįjį tiek istorijos, tiek literatūros, tiek kitų menų nuvaziuojantį traukinį. Nežinia, kur nuvaziuojantį ir pradingstantį — gal į Europą, gal į ateitį, gal į amžinybę, gal apskritai į nieką. Neteisinga būtų teigti, kad Lietuvoje iki šiol dramaturgai knygų neleidė (Kostas Ostrauskas gyvena JAV). Jų turi ir ne po vieną ir Kazys Saja, ir Juozas Glinckis, ir Saulius Šaltenis, ir Arvydas Juozaitis, yra jų parenge ir jaunieji, pavyzdžiui, A. Bausys, iš kurios viena pjesė „Arčiau nei toli“ senokai rodoma Lietuvos Jaunimo teatre.

Ir vis dėlto šis Ostrausko knyga ne visiškai eilinis įvykis tiek lietuvių dramaturgoje, tiek apskritai mūsų literatūroje. Maža būtų pasakyti, kad tai vienas iš postmodernizmo reiškinių, apie kuriuos užsieniuose jau senokai šnekama, nors, kaip tas yra, iki šios dienos nesutariama. Vieni teigia, kad postmodernizmas tai visokia bjaurastis — seksas, prievartos, visokio kitokio gyveimo dumblo išsklaidymas ir begėdiškas demonstravimas. Kiti — kad tai desningas literatūros ir apskritai meno raidos etapas, susumuojantis ir apibendrinantis kelių šimtmečių, o gal ir tūkstantmečių rezultatus. Dar kiti sako, kad tai ne tik meno, bet apskritai žmogaus ir žmogiskumo krizės rezultatas. Žmonija pasiekė ribą, raidos zenitą, o toliau — riedėjimas į pakalnę, į nežinią. Galutinį žodį, matyt, tars teoretikai — filosofai, literatūrologai, o mes galime tik konstatuoti, kad toks reiškinys yra. Ir ne kažkur už jūrų marių, o čia pat Lietuvoje.

Postmodernizmui būdinga demontuoti iki šiol egzistavusias menines struktūras, nuvainikuoti amžiais egzistavusius mitus. Kostas Ostrauskas tai daro su nuosekliu negailestingumu. Kartais lyg pokštaudamas, lyg žaisdamas, o kartais visai rimtai ir net rusčiai sarkastiškai išspėdamas. Jau pirmoje „Amūro išdaigų“ pjesėje „Salomė“ autorius negailestingai nuvainikuoja amžinąjį meilės mitą. Nors čia daug satyros ir net grotesko elementų (Erodo, Erodiados paveikslai), bet gana ryškūs tradicinės dramos ir net tragedijos bruožai — nužudomas ne tik pranašas Jonas Krikštytojas, žuva ir pati herojė gražuolė Salomė. Suprantama, žia trumpa vienvieksmė pjesė galima traktuoti ir kaip tragedijos parodiją. Dar daugiau parodijos elementų kitoje, taip pat vienveiksmeje — „Hamletas ir kiti“, kurioje be Hamleto ir Karalienės veikia Faustas ir Don Kichotas. „Dievų išdaigos“ šaipomasi iš antikinio Olimpo gyventojų, jų meilės nuotykių, labai primenantį eilinių mirtingųjų žygius. Dievams, žinoma viskas lengviau ir paprasčiau, jiems nereikia skaitytis su laiku, erdvės matais, bei kitais niekniekais, nekalbant apie dorą, tiesą ir teisingumą. „O jeigu jau šitaip dievai kvailioja, ko galima iš mūsų, žmonių, tikėtis“, daro išvadą autorius kartu su Rapsodu užbaigdamas pjesę. „Casanosovo saulėlydis“ — vienas iš didžiausių ir realistiškiausių šio rinkinio darbų. Pradžioje net pateikta realiai egzistavusio Giovanni

Kostas Ostrauskas

Vytautas Maželis nuotrauka

Giacomo Casanova biografijos nuotrupų. Ir čia, žinoma, meilės žygių fiasko. Autorius situacijos per daug nedramatizuoja, nesitūčioja, o tik atlidziai nusišypsuoja: „Visų apleistas... visų... Tik meilė liko man ištikima...“

Tyla. Casanova nesamoningai prie veido kilsteli ranką — skruostu rieda ašara... Iš tos ištikimybės lieka tik tiek, kad Casanova sužino iš paskutiniosios savo mylimosios Anos Dorotėjos, kad jis net sunašus neturi, kad vaikas Fritz'o. Meilės, ištikimybės nuvainikavimų apstu ir kitose tiek pirmosios, tiek antrosios dalies pjesėse. Bet autorius neapsiriboja vien meilės mitų, legendų, pasakų temomis, eina kur kas toliau. Jis ne tik demontuoja charakterius, veikalų struktūras („Juratė ir Kastytis“, „Raudonkepuraite“), bet siekia patį

seniausią, pačių gyvybingiausių nuotrupų. Ir čia, žinoma, meilės žygių fiasko. Autorius situacijos per daug nedramatizuoja, nesitūčioja, o tik atlidziai nusišypsuoja: „Visų apleistas... visų... Tik meilė liko man ištikima...“

Apie „Pelkių žiburėlį“

(Atkelta iš 2 psl.)

Casey, prakaitais apsiopylę, dirbom. Jis vienu aparatu leidžia jūros bangavimą, aš kitu — vėją, tai kylantį, tai tilstantį, tai siauciantį, užiantį... Be repetitorijos studijoj, be išbandymų... Turėjom neuzgožti „skęstančių“ aktorių ir suteikti tikrą dinamišką foną. Algimantas stypčiojo prie didžiojo lango ir nebylių ženklais dirgavo ir aktoriams, ir mums. Joe Kennedy taip pat įlindo į mūsų studiją ir akis išpūtes kraipė galvą — tokių „cūdų“ šioje studijoje dar nebuvo matęs... Vargšas inžinierius Lewicki irgi buvo įsiutęs, ir pasibaigus programai, skenduoliams išsigelbėjus, juokais pasiskundė: jeigu dažniau taip „štukavosit“, tai mane iš proto išvaysit.

O tų „štukavonių“ dar ne kartą buvom jiems pridavę. Sumanėm didelį dviejų dalių spektaklį iš Balio Sruogos „Apyaušrio dalios“. Skudučiai būtinai reikėjo varpelio, nlokštelėse rašyto tokio neradom ir sukom galvas, kaip dabar tą reikalą išspresti. Nagi, žiūrime, didžiojo studijoj prie sienos kabo toks nedidutis varpeliukštis, tik jo mums palietti nevalia. Nuo to varpelio iki skaitovų mikrofonų buvo per visą studiją bent desimties metrų atstumas. Pri-
rišom prie jo raištį ir pažėmė

nutempėm iki mikrofonų, šį kartą net Casey nesakė, kad per mus jis neįkliūtų. Ir štai, prireikus Skudučiai paskambinti, jisai tik timplt timplt tą raištelį. Skambėjo pakankamai gerai, bet už lango krūptelėjo Lewicki ir pagrasino mums pirštu. O Skudučiui antrą kartą reikėjo tuo varpeliu padidinti. Mudu su Algimantu, kaip maldai sudėję delnus, prašėm inžinieriaus, kad negirdėtų ir nematytų... Draugiškasis Lewicki numojo ranka — taigi nematė ir negirdėjo.

To paties veikalo Paugos priešikai reikėjo minios, pritariamai jam šūkaujancios. Kaip tą išspresti? Negi kviesi pulką aktorių kelioms sekundėms vieną kitą žodį pašūktioti? Ir vėl į talką suguzėjo Čikagos šviesiečiai. Kaip tik transliavimo laiku į stotį kažkokiais reikalais užklydo advokatas Antanas Oliš ir dr. Steponas Biezis. Ir ką jie prie studijos durų pamatė? Nagi krūvą visokių dydžių, spalvų, išklaiptų ir dar gana puspado-rių batų. Visai kaip prie mome-tonų maldos namų... Ne-norėdami, kad šiuolaikiniai ba-tai kaukšėtų vaidinimo metu, prašėm visų nusiauti ir palikti hole. Po programos dr. Biezis pradėjo garsiai kvatoti, o san-turesnis Oliš sveikino už išra-dingumą. O mums, „patyru-

taip iki trylikos. Kai senukams nusibosta šitaip žaisti, pasirodo autorius ir prikelia iš numirusių vieną iš paskutiniųjų. Visi argumentai apie tai, kad pri-sikėlė tik Kristus, kad kitoki prisikėlimai neįmano, lengvai nuneigiami — Autorius viską gali, nes čia tik pjesė, tik lite-ratūra. Taigi čia viskas galima, viskas leidžiama, reikia tik vie-no — išmonės, tai yra kūrybos.

Išaukštindamas kūrybą auto-rius neiškenčia, nepasišaipęs iš absurdo pjesių, kuriose viskas vyksta analogiškai, išskyrus, žinoma, prisikėlimą iš numirusių. Šios knygos temų ratas labai platus, užgriebiama ne tik savoji („Grįžo 1991“, „Vyskupo Antano edukacija“, pasaulinė („Anna ir Ema“) literatūra, pa-sakos, istorijos įvykiai („Impe-ratorius ir jo imperija“), menas ir menininkai („Belladonna“, „Gulbių ežeras“), kai iš paveik-slo išlipę personažai ima veikti. Čia naudojami Mousorgsky, Čaikovskio muzikos fragmen-tai, pateikiamos natos. Kai kurių mikrodramų tekstą sudaro vos 25 žodžiai („Kiaulės memuarai“). Suprantama, to-kios „pjesės“ nepastatysi ir nes-uvaidsinsi teatre.

Bet... tai juk postmoderniz-mas kur viskas galima. Antra vertus, autorius leidžiamas yra užsiminęs, kad tikrąsias pjeses išleisias, sudėjęs į kitą knygą („Vaižgantas“ ir „Čičinskas“ jau statomi Lietuvoje), o čia esą vi-sai kas kita. Tai tarsi vieningas kūrinys, skirtas ne tiek teatrui, kiek skaitytojui. Gal ir tiesa, nes jame iš tikrųjų galima iš-velti tam tikrą vieningumą ar net savotišką kulminaciją („Gy-veno kartą senelis ir senele“). Autorius viską gali — postmo-dernizmas. Talentingas auto-rius. Noderėtų nusigręžti nuo šios knygos ir teatralams, nes talento joje tikria netruksta. O kartu ir išradimų suizetų, ryškių charakterių, nekalbant apie groteską ar satyrą, ko lie-tuvių literatūroje ir teatre visad stigo. Jei viena knyga šios sprag-os užlopyti ir neįstengs, tai de-jonių tikrai sumazės. O jei ir pritrūks ko (nekalbu apie pin-gus, jų visada ir visiems trūks-ta), tai tik noro ir talento šitaip išdaigauti scenoje kaip išdaigauja dramaturgas knygoje.

siems radijušninkams“, tokie „išradimai“ jau buvo kasdienybė.

Paprastesnius garsų efektus išgaudavom įvairiai. Pavyz-džiui, jei reikėdavo užlopyto balso, aktorių tupdėm po stalą, jei norėdavam, kad balsas sklistų „iš kalnų“ ir aidėtų — aktorius lipo ant stalo, ir pan. Vargšė ta mūsų saviveikla ir skurdas... Tačiau tai buvo be-veik prieš keturiasdešimt pen-kerius metus.

(Tęsinys ateinantį šeštadienį)

Lietuvių meno paroda „Internet'e“

„Tikrai netikėta. Niekad ne-bučiau nė sapnavusi, kad gy-vendama Idaho valstijoje, galėčiau, atsisėdęs prie savo kompiuterio, aplankyti tokią puikią Galeriją. Sveikinimai“. Taip at-siliepia Internet'e vykstančios lietuvių meno parodos lankytoja Milda (Gutauskaitė) Šimaitienė.

Internet'e veikia dvi tokios parodos: Algimanto Kezio „Galerijos“ rinktinė ir lietuvių dailininkė grupinė, kuri buvo atidaryta Vasario 16-osios pro-ga. Pirmosios „domain“ adresas: galerija.base.org Atsiliepi-mus galima siųsti elektroniniu paštu: Kezy@msn.com arba galerija@xnet.com

Donatas Gailiūnas-Olinis

ARTĖJIMAS

*Prabilk, medinis Kristau,
prie kelio, nuo smūkelio,
akim medinėm —
gailiai žiūrintis
į žemę.*

*Prabilkite, pasvirę kryžiai,
šerkšnu pražilę, —
žmogaus kančia
alsuojantys.*

*Prabilkite, išvargę žiemkenčiai,
į saulę stiebiančys,
ir vėlei svyrantys
prie žemės.*

*Prabilkite visi kapai
Visų šventųjų naktį —
žvakių šviesoj
atgiję.*

*Prabilkite, bažnyčios!
Per šimtmečius,
malonę Dievo, —
atgailai
dalinančios.*

*Prabilkite...
Ir... pasakykit.*

*Sapne matau stogastulpį prie kelio,
ir žiburėlį pirkioj, horizonto tolumoj...
Jaučiu prisilytėjimą medinio Kristaus
žvilgsnio,
šventoj, išvargusioj tautoj.*

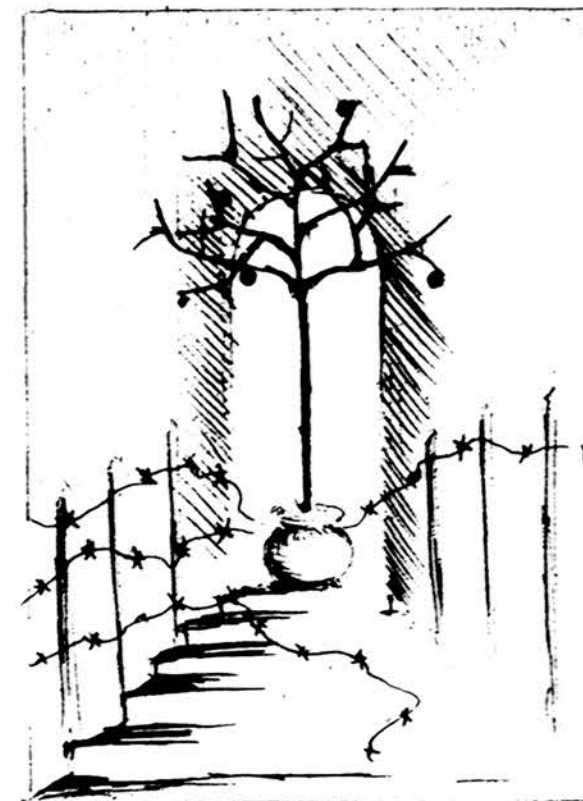
*Graublėtos rankos liečia šventą žemę,
ant kelių, priešais kryžių,
apsamanojusį nuo šimtmečių,
bet vis maldoj dar gyvą.*

*Žvakės knate, liepsna žodžius kartoja,
Lietuviškos maldos prieš tvaną.
Netgi akimirakai
negailestingas laikas nesustoja,
artėjantis prie galo kiekvienos pradžios.*

*Ar ta malda išgelbės rugio daigą,
dangaus ir žemės Dieviškąjį suartėjimą,
skubėjimą suvokti kryžiaus tiesą,
be pranašo skaudžios tiesos.*

*Atsisėdęs prie stalo,
Laikydamas rankoje plunksną —
Piešiu vienas kitą...
Kurio išsiilgus be galo,
Sustojus vietoje —
Sąnarius gelia.*

*Su Tavim — šilumoj...
Be Tavęs — vienumoj.
Stoviu aš tarsi kryžius pražilęs.
Be Tavęs — dykuma,
tai diena ne miela,
kai naktis glosto Tavo akis.
Be Tavęs — sumaištis,
ir tos akys jau tokios beregės.
Be Tavęs, be Tavo švelnumo,
nors į sapną naktia aš ateisiu,
Tavo meilės be galo ištroškęs,
pasilgęs Tavų bučinių.*

Donatas Gailiūnas-Olinis

Be pavadinimo

*Padovanosiu švelnią mintį Tau,
kad jaustum mano meilę iš toli.
Ir savo ilgesį padovanosiu Tau,
kad patikėtumei, jog ji stipri.*

*Neprižadėsiu Tau atnešti žvaigždę
nuskinsiu lauko gėlę pakely.
Tegul ji švelnų kvapą sklaidžia
ir te nevysta Tavoje širdy.*

*Neprižadėsiu Tau padovanoti saulę
Tave aš glamonėsiu lietuje.
Ir saugosiu Tave ir Tavo meilę,
mylėsiu viską viską Tavyje.*

*Žeme, kas tave skaldė,
trypė ir laistė krauju?
Kas pasodino tavo širdy
seklą atominės slyvos?
Kas tavo kūną subadė
aštriausiais elektros
stulpais,
tavo plaučiais
rūkė hašišo cigarą,
gyslomis tavo,
pylė mazutą?*

*Žmogau, pažvelk į žemės akis,
pasruvusias skausmo krauju.
— Ar ne tavo tos akys?*

*Sudegė žvakė.
Liko tik vaškas ir pelenai.
Gyvenimas irgi sudegė...
Ir liks tiktai žingsnis,
Kurio tuėjai — gyvenai.*

*Pažvelk į kasdienybės pilką srautą,
į mirtį jos ir atgimimą,
į skaudų iššūkį likimo,
į gilų pražūties arimą.
Neužsimerk,
nes tamsoje spalvų nepamatysi,
ir šiluma, ne šiluma, o karštis,
tavęs jau niekad nepalies.
Neišsigąski, tai ne pražūtis.
Tik nepripirsk prie visko,
nes greit iš nevilties suvysi.
Sustok akimirakai!
Pažvelk į tirštą, apgaulingą rūką,
į sraunią laiko upę, tekančią šalia...
Ir plyšyje tu pamatysi saulės spindulį,
dar lopinėlių žydrojo dangaus.*

Ionos Pėterienės sekmadieniška paroda Kalifornijoje

PRANAS VISVYDAS

Kultūriniam įvykiui pats geriausias laikas — sekmadienio popietė. O jeigu dar saulėta — dviguba sėkmė. O jeigu rengėjai Los Angeles ateitininkai — dar vienas stambus plusas, kažkaip religingai pritraukiantis įvairią lietuvių visuomenę.

Šitokia nuotaika viešpatavo kovo 16 dieną Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salėje, kai dailininkė Iona Avižienytė-Pėterienė išstatė savo molbertinės tapybos 32 kūrinius. Ar tai nauji, ar anksčiau tapyti, nesužinojau, bet jų visuma dvelkė gaiviai vėsia spalvų palete ir kontempliacijai palankia estetika, kurios taip reta šių laikų postmoderno instaliacijose ar mechanizmais kicais bei fotografijomis mintančiose galerijose.

Ilonai Pėterienei peizažo darbus abstraktumas yra svarbesnis už kruopščiai detalizuotą vaizdinį. Ką tai reiškia? O tai, kad paveikslas vienokiu ar kitu kiu ekspresija priklauso nuo potėpių modulavimo ir didesnių spalvų plotų išdėstymo. Tai jau menininko skonis ir įgudis. Manau, šioje srityje dailininkė yra pasiekusi nemažą meistriškumą. Sugeba drąsiai su pasitikėjimu derinti svarias, grynas, višias spalvas šalia sodrių, tirštų, tamsių. Išlaiko pusiausvyrą tarp šviesaus ir tamsaus kolorito. Neprarasdama peizažo apmatų, nei aukšto horizonto, prasižveržia į vaizdo transcendentinę sistemą.

Dailininkė Iona Avižienytė-Pėterienė prie savo paveikslų jos darbų parodoje šių metų kovo 16 dieną Šv. Kazimiero parapijoje, Los Angeles.

Išsiūrejęs tas drobes, išgyveni tik lengvą realybės dvelksmą, o visa kita — tai jau pasaulio reginys elementų optiškas apibendrinimas, suteikiantis nuostabos pojūtį. Tam, manau, gerai tinka vėsus koloritas: mėlynos, violetinės, melsvos, žalsvos, balsvos, pilkos, šviesiuose tonuose beveik permatomos spalvos.

Jau seniai savo mintyse žiūriu į dailininkę kaip į Kalifornijos didingo pajūrio vaizduotoją, šiek tiek mistišką, bet tuo mistiškumu savitai patrauklią.

Šį sykį traukė paveikslai: „Big Sur“, „Blue Carbon“, „Indigo Blue“, „Šiaurės pakrante“, „Vidurnakčio saulė“, „Žiema“... Daug kam patiko romantiška drobė — mergaitė, sėdinti pajūryje. Tai retas jos figūrinis darbas. Aplamai, gausūs žiūrovai teigiamais žodžiais pasitiko ne vieną jos darbą. Bet ar pirkto? Turbūt keli. Nesigailės, nes Iona Pėterienė per trisdešimt metų sugebėjo įsitvirtinti tapybos pasaulyje ir išlaikyti save individualių stilių. 1968 metais baigusi meno

kolegiją UCLA, ji pasinėrė į menininkės profesionalės veiklą. Alejumi bei/ar akrilika nutapytas drobes ekspozavo amerikiečiams Los Angeles ir Pietų Kalifornijos galerijose, kolegijose, muziejuose. Pastoviai (1974-1982) susirio su Gryphon galerija Denver, Colorado, kur surengė tris individualias parodas. Lietuvių telkiniuose Amerikoje surengė net 14 individualių parodų. Mano atmintį dar nėra išblėsusį, jos darbų tikrai įspūdinga ekspozicija „International Artists of South-

ern California“ meno centre prie UCLA. Čia kviečiami tik išskirtini dailininkai. Daug kartų dalyvavo grupinėse parodose daugelyje miestų, kad ir Čikagoje, El Paso, Hong Kong'e, New York'e... 1988 metais Vilniuje dalyvavo Išeivijos menininkų parodoje, Vilniaus meno muziejuje. Minėtinas jos ne per seniausias (1990-1994) bendradarbiavimas su keliomis Pietų Kalifornijos galerijomis.

Trumpu žodžiu Raimonda Kontrimienė atidarė šią sekmadienišką parodą. Apie Ionos Pėterienės tapybą bei jos karjeros viršūnes kalbėjo grafikė Irena Raulinaitienė. Savo ruožtu dailininkė padėjo uoliams rengėjams ateitininkams ir gausiai susirinkusiems žiūrovams. Iš tikro jos meno pasižiūrėti atėjo kaip retai daug. Tai Ionos Pėterienės populiarumo įrodymas. Buvo matyti daugelis vietinių dailininkų: Mykolas ir Ona Paškevičiai, Jurgis Šapkus, Pranas Gasparonis, Aldona Variakojienė, Genovaitė Geštaitienė... Savo apsilankymu parodą pagerbė keli čia viešintys kunigai iš Lietuvos. Na, ir mūsų mielas jubilatas poetas Bernardas Brazdionis su žmona Aldona. Trumpai tariant, per tas kelias valandas triumfavo ne vien Ionos Pėterienės paveikslai, bet ir jiems dėmesio kiekis.

Tik gaila, kad tai tik vienos popietės pramoga. Savotiškas atsiveikimas su Los Angeles ir Santa Monica padange: Iona ir architektas Viktoras Pėteriai persikėlė pastoviai gyventi į Vista, California. Ten gimė nauji įspūdziai brandžiai tapybai.

Audronė Eitmanavičiūtė ir Sabina Martinaitytė po koncerto Kauno filharmonijoje.

Leonardo Surgailos nuotrauka

Sabina Martinaitytė...

(Atkelta iš 1 psl.)

partneris. Tai unikalus Sabinos sugebėjimas atsiduoti esamai kūrybos akimirksniui. Susitarti ir per trumpą laiką parengti tokias sudėtingas koncertines programas: „Ave, Maria“, Verdi, Puccini operų arijų, prancūzų kompozitorių vokalių kūrinų, Franz Schubert'o dainų, operetinių arijų...

Aš galvoju, kokia laimė, kad likimas panorą Sabina Martinaitytę įkurdinti Kaune, Muzikiniam teatre. Kitaip, ar gerėtumėmės ir džiaugtumėmės gražia ir stipria Marta, dramatiška Gilda, toli prašokančia įprastinius „Traviatos“ remus Violeta, tyra ir gilios sielos Margarita? Ar būtų susiformavusi ta 30-40 žiūrovų „cementinė eilė“, ištikimai einanti tik į operas, pažįstama jau ir aktoriam? Dešimt sezonų, dešimt

didelių vaidmenų... Sabina Martinaitytė — kelyje.

Vieną sykį, tik pradėjus Sabina vairoviui lengvąją mašiną, teko ledu vežti virpančią iš baimės pianistę Birutę Vainiūnaitę. „Lėčiau, mergaitės, lėčiau!“ — prašė ji, su siaubu klausydamosi po ratais traškancio ledo. „Aš nemoku lėčiau“ — atsakiusi tada Sabina.

Paklausiau Martinaitytės, ar ji nebijo vairuoti. „Niekada“, — paprastai atsakė Sabina. Sabina svarbiausia keliauti...

(Pagal Dovilės Zelčiūtės straipsnį *Kauno dienoje*, 1996 m. rugšpio 14 d.)

Ir štai dabar Sabina Martinaitytė vėl atkeliavusi į Čikagą. Netrukus operos mylėtojai galbūt galės, kaip ir pernai, vėl klausytis šio nuostabiai tyro balso. Ši karta Friedrich von Flotow opere „Marta“.

bendravo, aptarinėjo kurinį ir patį renginį, ko jame pasigedo, o kas paliko įspūdį. Teko išgirsti nuomonę, kad norėjosi kažkokio vaizdo, judesio, šviesų žaismo, nes muzika, rodėsi, reikalauti to reikalavo. Ir vis dėlto, tai buvo pirmas bandymas būti įgyvendintam tokios formos renginiui. Manau, daugelis sutiks su manimi, kad bet ką daryti pirmą kartą yra labai nelengva ir atsakinga. Šiuo atveju tai buvo dar ir pakankamai drąsu, nes niekas negalėjo žinoti, kas tuo susidomės.

Norisi pabrėžti tai, kas paliko didesnį įspūdį. Prieš kurinio pristatymą nuskambėjo įrašas su vieno iš „Requiem“ autorių Romo Lileikio kreipimusi į konkretų klausytoją — tuos žmones, kurie susirinko tą vakarą į perklausą Jaunimo centre. Tai buvo tikrai neįtikėtina. Autorius kreipiasi į tave su palinkėjimu, kad „Requiem“ nu-tiestų tiltą tarp dviejų sostinių — Čikagos ir Vilniaus. („Kažkas lyg suspurdėjo krotinėje...“)

Džiaugiasi ir proga įsigyti kurinio kasetę, kompaktinį diską čia pat, vos tik ji išklausius. (Kurgi dar galėjome tai padaryti?)

Ir žinoma, vienas iš svarbiausių dalykų buvo tai, kad kurinys pirmą kartą perklausai buvo pasirinktas neatsitiktinai — šiuo atveju, mes gyvenantys Čikagoje, turėjome puikią galimybę išgirsti vos prieš porą

mėnesių Lietuvoje vykusio patį renginį, ko jame pasigedo, o kas paliko įspūdį. Teko išgirsti nuomonę, kad norėjosi kažkokio vaizdo, judesio, šviesų žaismo, nes muzika, rodėsi, reikalauti to reikalavo. Ir vis dėlto, tai buvo pirmas bandymas būti įgyvendintam tokios formos renginiui. Manau, daugelis sutiks su manimi, kad bet ką daryti pirmą kartą yra labai nelengva ir atsakinga. Šiuo atveju tai buvo dar ir pakankamai drąsu, nes niekas negalėjo žinoti, kas tuo susidomės.

Norisi pabrėžti tai, kas paliko didesnį įspūdį. Prieš kurinio pristatymą nuskambėjo įrašas su vieno iš „Requiem“ autorių Romo Lileikio kreipimusi į konkretų klausytoją — tuos žmones, kurie susirinko tą vakarą į perklausą Jaunimo centre. Tai buvo tikrai neįtikėtina. Autorius kreipiasi į tave su palinkėjimu, kad „Requiem“ nu-tiestų tiltą tarp dviejų sostinių — Čikagos ir Vilniaus. („Kažkas lyg suspurdėjo krotinėje...“)

Džiaugiasi ir proga įsigyti kurinio kasetę, kompaktinį diską čia pat, vos tik ji išklausius. (Kurgi dar galėjome tai padaryti?)

Aš saulės paleistas, pasiekiu saulę...

Mintys po „Requiem“ premjerinės perklausos Čikagoje

DIJANA GIEDGAUDAITĖ

Nedrįstu komentuoti „Requiem“ kaip muzikinio kurinio, nes nesu muzikologė ar profesionalė muzikos srityje. Turiu prisipažinti, kad nesu ir Kipro Mašanauko bei Romo Lileikio kūrybos žinovė, tačiau į šio albumo perklausą patekau visiškai neatsitiktinai.

Dar iki šiol prisimenu Kipro „Lietuvą“, skambėjusią didžiule sporto rūmų haleje 1990-ųjų sausio ir pripažintą geriausią metų dainą. Dar niekad nebuvau mačiusi autoriaus taip nuosirdžiai atliekančio savo

kurinį. Priklaupęs prie scenos krašto, Kipras pavergė tūkstančius klausytojų. Salėje sumirgėjo žvakelių laukas. „Lietuva“ gimė ir buvo sudainuota ypatingu laiku. Tai ir lėmė sėkmę bei tolimesnį autoriaus pripažinimą.

Po žurnalisto Vito Lingio žūties, įvykio, sukrėtusio ne tik Lietuvai, Romas Lileikis per vieną naktį parašė dainą, lyg iššūkį tam, kas įvyko. (Kas gi tuomet galėjo sulaukyti ašaras?)

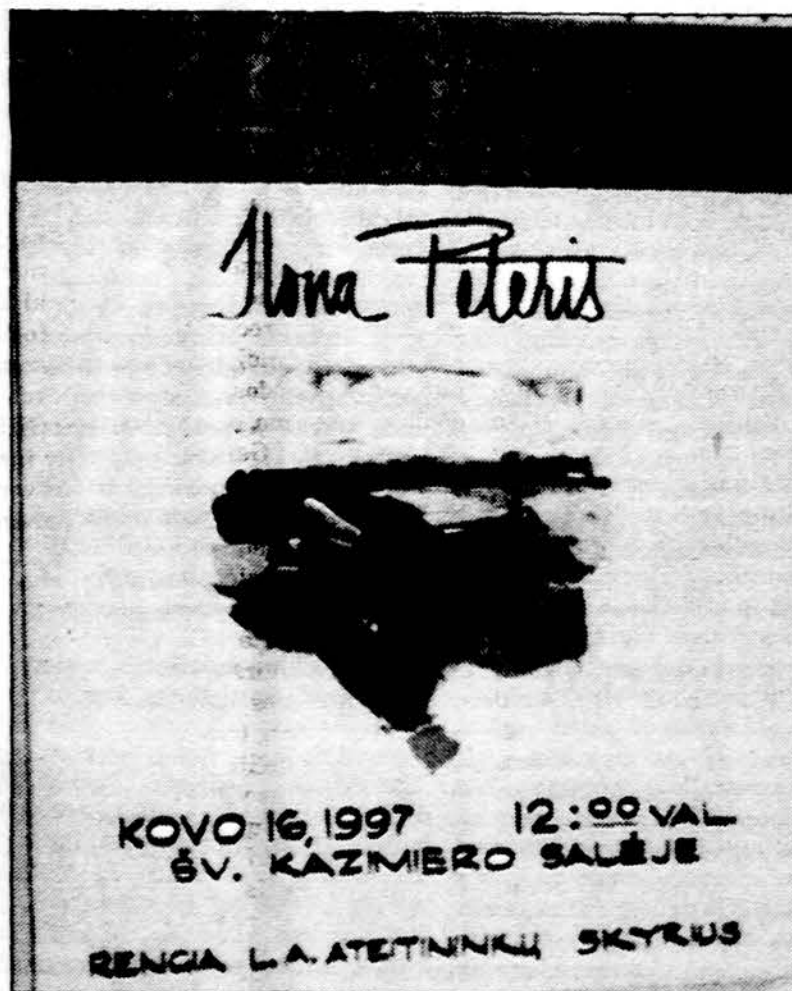
Taigi du autoriai, kurių dainos tapo ne tik muzikine istorija. Ir štai „Requiem“ — kūrinys, stabdantis kvėpavimą jau nuo

pirmųjų žodžių, kuriais prasideda. O muzika nukelia į tokias erdves, kuriose prarandi laiko sąvoką. Nedrįstu įvardinti nei muzikos, nei poezijos, nes neturiu pakankamai kompetencijos gilintis į muzikinių stilių įvairovę bei teksto specifiką, o, be to, manau, megejiškas įvertinimas visiškai netiktų profesionaliam kuriniui. O išsakyti nuomonę, kurią kiekvienas turime ir kartais bandome išreikšti žodžiais, yra visiškai natūralu.

Ši misterija yra skirta labai savitą muzikinį skonį turinčiam klausytojui. Todėl nenuostabu, kad renginyje dalyvavusiems toli gražu ne visiems ji buvo priimtina. Tačiau labai tolerantiškai išklausyta. Ir tai yra svarbiausia. Nes tikrai labai aukšto meninio lygio kurinys yra vertas dėmesio ne tik mastantio žmogaus, anot vieno iš kurinio autorių, bet ir kiekvieno, sugebančio įminti šią paslaptį. Taigi tiek neprofesionalios nuomonės apie profesionalų „Requiem“.

Plačiau norėčiau išsakyti savo mintis apie renginį.

Man, neseniai atvykusiai iš Lietuvos į Čikagą, tai buvo tikrai neįtikėtina, nes būtent čia labiausiai pasigendu kažko naujo kultūriniam gyvenime. Iš daugelio renginių, kurie vyksta Jaunimo centre, Pasaulio lietuvių centre, Šaulių namuose ir kitose lietuvių susibūrimo vietose, ir kurie anonsuojant *Draugo* puslapiuose bei lietuviškose radijo laidose, šis renginys pirmiausia išsiskyrė savo reklama. Su įdomumu perskaiciau anoną „Pramušė debesis, rasi dangų...“ O dar su didesniu susidomėjimu, klausydamas radijo laidų, klausydama radijo laidų, sekiau kiekvieną šio renginio reklamą. Kasdien ji skambavo vis kitaip. Manau, kad tai yra labai svarbu, gyvenant tokiame monotoniškų reklamų pasaulyje, kurios persekioja tave, ar tu nori to, ar nenori. Ir

Plakatas Ionos Avižienytės-Pėterienės dailės darbų parodai, vykusiai Los Angeles šių metų kovo 16 d.

kai tarp ausiai įprasto monotoniško ritmo lyg iš dangaus pasigirsta kažkokia melodija, turinti savo motyvą, natūraliai esi priverstas suklusti. Profesionalų kompozitorių vertinimai, „Requiem“ autorių išsakytos mintys, kurinio motyvai, skambėjimo reklamos metu ir radijo laidų vedėjų (šiuo atveju ir renginio organizatorių) komentarai, atitinkantys visus šiuolaikines reklamos principus, leido išgirsti tikrai profesionalų darbą. Ir reklama kasdien atrodė vis įdomesnė ir dar labiau viliojanti. Manau, kad nemažą dalį renginio sėkmės ir lėmė puikiai paruošta reklama, nes būtent ji atveda žmogų, iš gatvės, kartais net visai nenutuokiantį apie ką bus kalba. O ar gerai, ar ne, kad tą vakarą tarp susirinkusiųjų, buvo ir tu, kuriems žodis „Requiem“ asocijavosi tik su pamaldomis lietuviškoje koplyteleje, manau, nusprendė jie

patys, tyliai užverdami duris. Tačiau buvau maloniai nustebinta, kad dauguma klausytojų buvo pakankamai garbaus amžiaus. Kaip jie priėmė šį kurinį, daugiau mažiau orientuotą į šiek tiek jaunesnio amžiaus klausytoją, manau vertintų būtų netaktiška. Profesionalios muzikos gerbėjų labai sunku įtalpinti į konkretus amžiaus rėmus.

Dar nuo studijų laikų atmintin ištrigo vienas iš renginio sėkmės rodiklių: (renginys — manomas pavykusių tada, kai niekam nesitiki, kad jis pasi-baigė, ir visiškai nepasisekusių tuomet, jei pradėdama žiovauti, žvilgtelėti į laikrodį ar net anksčiau laiko varstyti duris, niekaip nesulaukiant pabaigos). Šiuo atveju, manau, rengėjams tikrai pavyko, nes viskas baigėsi taip netikėtai, kad net po atsiveikimo žodžio nedaugelis suskubo išeiti. Tarpusavyje

„Bravo“ apdovanojimą priima „Requiem“ autoriai Kipras Mašanaukas ir Romas Lileikis.